

УДК 658.011.56

**ҚАЗАҚ ДИПЛОМАТЫ Қ. САРЫБАЙ МЕН КЕҢЕС ДИПЛОМАТЫ А.
ГРОМЫКОҒА САЛЫСТЫРМАЛЫ БАҒА БЕРУ**

Жеткергенов Алмат Нұрболатұлы

almat_zhetkergenov@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Халықаралық қатынастар мамандығының 1 курс студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – т.ғ.к., асс.профессор А.М. Азмұханова

Дипломатияны зерттеуде дипломаттың өзің білу маңызды. Өйткені, әрбір дипломаттың дипломатиялық қызметке деген көзқарасының белгілі бір стильдері бар және осы ерекшеліктерді білу халықаралық тәжірибені зерделеуге көмектеседі. Барлық заттар мен жеке тұлғалар бір-бірімен салыстырылады. Тек салыстырылғанда жаман-жақсы жақтары ашылады. Андрей Андреевич Громыкомен дипломаттардың ішінде өзгелермен салыстыруға болатын ірі тұлға иесі. Ресей Федерациясының Сыртқы істер министрі Сергей Лавровтың айтуынша, ол «Кеңес дәуірінің ұлы дипломаты» болды. Мақалада мен Қ. Сарыбайды және А. Громыконы жеке тұлғалық қасиеттер бойынша талдауын беруге тырысамын. Бұл салыстырудың мәселесі — қазақ дипломаты Қ. Сарыбай туралы ақпараттың шектеулі саны. Бұл халықаралық қатынастарды зерделеуде қиындатады. Үстінде айтылып кеткен мақсатпен қоса мен Қ. Сарыбайдың тұлғалық қасиеттерін талдауға көңіл бөлемін.

Қ. Сарыбай туралы ақпарат

Қ. Сарыбай туралы ақпарат өте аз. Толық өмірбаяны жоқ, дипломатқа сыртқы баға мен түсініктеме жоқ. Өмір баяны бойынша тек резюме түрінде берілетін ақпарат көп. Бұл ақпарат астыда көрсетілген [1]:

Сарыбай Қайрат Шораұлы (кейбір деректерде Шораұлы; 8 маусым 1966, Алматы, Қазақ КСР) - Қазақстан мемлекеттік қайраткері, дипломат.

1966 жылы 8 маусымда Алматыда дүниеге келген. ҚР ҰҒА корреспондент-мүшесі (1983) Сарыбаев Шоры Шамғалиұлының баласы.

1988 жылы А. А. Жданов атындағы Ленинград мемлекеттік университетін филолог-шығыстанушы мамандығы бойынша бітірген.

- 1988 жылдан 1989 жылға дейін — Қазақ КСР ҒА ұйғырлану институтының қызметкері.

- 1989 жылдан 1991 жылға дейін — КСРО ҒА Тіл білімі институтының Ленинград бөлімшесінің стажер-зерттеушісі.

- 1991 жылдан 1992 жылға дейін — Қазақстан Сыртқы істер министрлігі Консулдық басқармасының екінші хатшысы.

- 1992 жылдан 1994 жылға дейін —Түркиядағы Қазақстан елшілігінің үшінші хатшысы.

- 1994 жылғы маусымнан бастап — Қазақстан СІМ ақпараттық-талдау басқармасының кеңесшісі.

- 1994 жылдың қазан айынан 1996 жылға дейін — Түркиядағы Қазақстан елшілігінің екінші хатшысы.

- 1996 жылдан 1997 жылға дейін — ҚР Президентінің протоколдық қызметінің басшысы.

- 1997 жылдан 1998 жылға дейін — ҚР Президентінің баспасөз хатшысы, ҚР Президентінің баспасөз қызметінің жетекшісі.

- 1998-1999 жылдары — ҚР Сыртқы істер вице-министрі.

- 1999-2003 жылдары — Қазақстан Республикасының Түркиядағы Төтенше және Өкілетті Елшісі.

- 2003 жылдан 2007 жылға дейін — Қазақстан Республикасының Германиядағы Төтенше және Өкілетті Елшісі.

- 2007 жылдың 19 қыркүйегінен 2008 жылдың 26 желтоқсанына дейін-ҚР Сыртқы істер министрінің орынбасары.

- 2008 жылғы ақпаннан бастап — Еуропалық Одақпен өзара іс-қимыл мәселелері жөніндегі ұлттық үйлестіруші.

- 2008 жылдың 26 желтоқсанынан 2010 жылдың 9 қыркүйегіне дейін — ҚР Президентінің көмекшісі.

- 2010 жылдың 9 қыркүйегінен 2014 жылдың 4 ақпанына дейін — ҚР Сыртқы істер министрінің орынбасары.

- 2014 жылдың 4 ақпанынан бастап — Қазақстанның Австриядағы Төтенше және Өкілетті Елшісі, сондай-ақ Қазақстанның Венадағы халықаралық ұйымдар жанындағы Тұрақты өкілі.

Қазақ, орыс, ағылшын, түрік және неміс тілдерін меңгерген.

Мемлекеттік және халықаралық марапаттар, сыйлықтар, құрметті атақтар:

- II дәрежелі "Құрмет", "Достық" ордендері

- Медальдар: "Ерен еңбегі үшін", "Астана", Назира Төрешұлының ҚР сыртқы саясатын дамытуға қосқан үлесі үшін, "Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне 10 жыл", "Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне 20 жыл", "Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне 25 жыл", "Қазақстан Республикасының Конституциясына 10 жыл", "Астанаға 10 жыл" мерейтойлық медальдары, "Карела Крамаржи" естелік медалі (Чех Республикасы).

- Германия Федеративтік Республикасы орденінің еңбегі үшін үлкен крест (28.10.2007)

Ғылыми, әдеби еңбектер, Жарияланымдар:

"Нұрсұлтан Назарбаев, Қазақстан Республикасының Президенті" (құрастырушы), "Астана - өмір әуені" (бас редактор), "Қазақстан - Еуразия жүрегі" (редколлегия мүшесі) кітаптарының; ежелгі түркі филологиясы бойынша ғылыми және ғылыми-көпшілік мақалалардың, "Қазақстан және әлем елдері" халықаралық саясатының өзекті мәселелері бойынша мақалалардың авторы»

Әскери қызмет, атақтар:

- Запастағы Полковник

Бұл осы күнге дейінгі ақпарат. Қ. Сарыбай туралы биографиялар, өзінің жазған автобиографиясы, дипломатқа берілген сыртқы баға, оның қасиеттерін көрсететін ақпарат жоқ. Бірақ Қ. Сарыбай өкілетті тұлға болғандықтан ол туралы жаңалықтарда жарияланатын мақалар, аз болғанымен, бар.

Осы күнге дейін БАҚ негізгі ақпарат көзі болып қалады. Жаңалықтар мақалалары тақырыпты кең ашады. Әрбір баспа түпнұсқа жаңалықты алуға тырысады. Талдау қандай да бір іс-әрекет, оқиғалар, жеке тұлғалар туралы жақсы ақпарат береді.

Сұхбат — бұл тұлғаны талдау үшін тамаша жанр. Сұхбат арқылы белгілі бір сұрақтар бойынша жауаптардан бастап, жауап берушінің лингвистикалық құралдарын зерделеумен аяқталатын көп нәрсені білуге болады.

Төменде Қ. Сарыбаймен сұхбаттың бірі беріледі. Сұхбатқа талдау жүргзейін:

Эксклюзивное интервью Посла Республики Казахстан в ФРГ журналу «Partner»[2]

«— Господин Посол, Германия одна из первых признала Казахстан как независимое государство. Но думается, немалые усилия к этому приложили казахстанские дипломаты. Не могли бы Вы рассказать о той подготовительной работе, которая предшествовала этому знаменательному событию?»

Признание независимости другой страны – это суверенное право каждого государства. При принятии этого решения в отношении Казахстана важную роль сыграли оценки немецкой дипломатией роли нашей страны на постсоветском пространстве, в германской и мировой политике. Еще до распада СССР указом нашего Президента был закрыт Семипалатинский ядерный полигон. Это решение позитивно оценило международное сообщество, в том числе и правительство Германии. Вероятно, вы помните, что в последние годы существования СССР руководство Казахстана выступало за сохранение союзного государства, но с другим уровнем федерации. Президент Н. Назарбаев был одним из инициаторов новоогаревского процесса. Речь шла о том, чтобы распад Советского Союза не привел к драматическим последствиям. В вопросе о признании Казахстана Германией важную роль сыграл визит в Алматы в октябре 1991 года тогдашнего министра иностранных дел ФРГ Г.-Д. Геншера, которого я считаю истинным другом нашей республики. С первых дней обретения Казахстаном независимости мы ощущали поддержку наших германских партнеров. При этом, естественно, одним из факторов особого интереса Германии к Казахстану стало проживание в нашей республике большого числа граждан немецкой национальности. Мы помним поддержку Германии, одной из ведущих держав мира, и испытываем к этой стране чувство благодарности.»

Бұл үзіндіден журналистің Қазақстан Германиямен дипломатиялық қарым-қатынасқа қалай дайындалатынын сұрағына жауап таба алмаймыз, бұған себеп бұл елдің жеке істері. Бұл жерде дипломат Қазақстанның Күпия істерін жарияламай, қарым-қатынас жауапкершілігін Герман Үкіметіне берді. Кем дегенде жауап қанағаттанарлық. Осы үзіндіден Семей полигонын жабу туралы бөліп көрсетуге болады. Егер осы екі сөйлемді алып тастасақ «Еще до распада СССР указом нашего Президента был закрыт Семипалатинский ядерный полигон. Это решение позитивно оценило международное сообщество, в том числе и правительство Германии» онда ештеңе өзгерген жоқ. Бұл ұсыныстардың шынайы мәні неде? Шындық қарапайым. Дипломат елді көрсетеді және осы сөйлемдер арқылы полигонды жабу сияқты ұлы істерге қабілетті елімізді және Президентті көрсетеді.

«— Не приходилось ли Вам в Вашу бытность Послом вручать ноту протеста правительству Германии? Или же удавалось решать возникающие разногласия более мягкими способами?»

- Слава богу, не приходилось. Между нашими странами существует конструктивное сотрудничество и политическая воля на самом высоком уровне. Сложившиеся взаимоотношения между Казахстаном и Германией позволяют нам заранее выявлять проблемные вопросы и принимать необходимые меры для их урегулирования. Таким образом, исключается появление каких-то экстраординарных ситуаций. Если и возникают проблемы, то они решаются путем переговоров, что не позволяет им перерасти в разногласия. В сфере международной политики позиции наших стран, как правило, близки или полностью совпадают.»

Бұл жауапта «Слава богу» деген сөз тіркесі бойынша дипломаттың белгілі бір дінге сенетін білуге болады. Бұл қарапайым ақпараттың маңызы зор, себебі белгілі діни сенімдер адамның көзқарастарын өзгертеді.

«— Что в Казахстане привлекает деловые круги Германии?»

Прежде всего, политическая стабильность и платежеспособность. По образному выражению германских политиков, сегодня Казахстан является «якорем стабильности в нестабильном регионе». Как отметил глава нашего государства, сделав ставку на радикальные реформы экономики, мы в сжатые сроки сумели провести рыночные реформы, создали соответствующее законодательство. Сегодня Казахстан имеет реально работающую рыночную экономику.

Если десять лет назад ВВП на душу населения составлял чуть более семисот долларов, то в конце 2004 года он достиг двух тысяч семисот долларов, а в этом году объем ВВП на душу населения мы прогнозируем в размере около трех тысяч долларов. Уже к 2010 году нам по силам достичь ВВП на душу населения более 5800 долларов США, то есть нынешнего уровня таких стран, как Чехия, Венгрия, Польша, Малайзия, а к 2015 году – довести этот показатель до 9000 долларов США. По паритету покупательской способности мы уже близки к этим цифрам.

Сегодня основным источником экономического роста является эксплуатация сырьевого потенциала страны. По сравнению с 1985 годом, мы сумели увеличить объем добычи углеводородного сырья на 225 процентов, тогда как во всем мире добыча возросла менее чем в 1,3 раза. В экономику привлечено порядка 30-ти миллиардов долларов США прямых иностранных инвестиций. Это очень высокие показатели. Инвесторы знают, что сегодня Казахстан – надежный партнер, гарантирующий стабильность и обеспечивающий взаимовыгодное сотрудничество. Финансовая система Казахстана признана одной из самых прогрессивных, и это подтверждают ведущие международные эксперты.

Казахстан первым среди стран СНГ создал Национальный фонд для обеспечения стабильного социально-экономического развития, снижения зависимости от неблагоприятных внешних факторов. Сегодня в Национальном фонде аккумулировано 5 миллиардов 300 миллионов долларов. Золотовалютные резервы страны с учетом Национального фонда в целом превышают 14 млрд. долларов США. Об этом 10 лет назад казахстанцы даже мечтать не могли.

Мы последовательно проводили открытую внешнюю торговую политику. Так, в 2004 году объем внешнеторгового оборота приблизился к 33 млрд. долларов США с позитивным сальдо свыше 7 млрд. долларов и вырос более чем в 3 раза по сравнению с 1994 годом. Заметно диверсифицировалась и география внешней торговли, которая в первые годы независимости в основном включала Содружество независимых государств. В 2004 году в структуре товарооборота Казахстана на первое место вышли страны-члены ЕС, Россия, Швейцария и Китай. Все эти моменты высоко оцениваются деловыми кругами Германии.»

Ол өз жауабында бірнеше жыл бұрынғы ақпараттарды әсіресе нақты сандарды есіне алды, бұл жақсы жады бар екенін атап өтуге болады. Және алдын ала дайындық байқалады.

«— Кайрат Шораевич, я хочу задать вопрос личного характера и попросить Вас немного рассказать о себе. Каким должен быть человек столь высокого ранга, как Посол? Вы - первое лицо Казахстана в Германии, представляете большую, мощную страну, это не только огромная честь, но и ответственность, хватает ли Вам времени уделять внимание семье, любимым занятиям?»

- Дипломат – человек, который представляет за рубежом страну и ее народ. Это очень ответственная миссия. Поэтому главное качество дипломата – он должен быть патриотом своей страны и своего народа, знать его заботы и чаяния.

Что касается лично меня, я выпускник восточного факультета Ленинградского университета, по специальности - тюрколог. Помимо турецкого изучал в университете немецкий язык, в школе учил английский. После окончания вуза неожиданно для себя в августе 1991 года получил приглашение работать в МИД Казахстана и, как говорится, пришелся ко двору. Затем была работа в Посольстве Казахстана в Турции, центральном аппарате МИД, президентской в Администрации, вновь в Посольстве в Турции – уже в качестве посла. С октября 2003 года указом Президента Казахстана назначен в Германию. В качестве пресс-секретаря и руководителя протокола Главы государства я в течение трех лет работал рядом с Н. Назарбаевым. Это была хорошая школа, которая дала мне возможность многому научиться не только в политическом, но и в человеческом плане. Безусловно, я приложу все усилия, чтобы оправдать высокое доверие Президента. В работе мне помогает жена, художник по профессии. Воспитываем сына и дочь. Если появляется свободное время, стараюсь посвятить его активным видам отдыха: футболу, теннису, верховой езде.

— Кайрат Шораевич, большое спасибо за то, что нашли время для нашей встречи, рассказали о тех изменениях, которые происходят в Вашей стране. Это, безусловно, интересно нашим читателям, особенно тем, кто, несмотря на переезд в Германию, по-прежнему считает себя казахстанцем.»

Енді бұл жауаптан дипломат отбасылы адам екенін білуге болады.

Сұхбаттан көп ақпарат алуға болады. Жасалған талдаудан дипломаттың қасиеттерін келесідей:

- Дипломат сұрақтарға жеңіл және оңай жауап берді, бұл оның өзіне деген сенімін көрсетеді;
- Әрбір жауап оның реформалары мен статистикасы Қазақстан туралы қандай да бір ақпаратпен сүйемелденді, бұл оның ақпараттылығын көрсетеді;
- Ол өз елінің патриоты;
- Оның оқиғаларға тәуелсіз көзқарасын атап өтуге болады;
- Ол прагматик;
- Сыни ойлау қабілеті бар;
- Жақсы жады бар;
- Интеллигенция өкілі екенін көрсетеді;
- Сөз бен сөйлем құруына назар аударсақ, бұл оның сауаттылығын көрсетеді;
- Жауап берген сөздерінен, ешқандай эмоционалды-экспрессивтілік көрінбейді, бұл оның сабырлылығын көрсетеді;
- Берілген жауаптар құрылымын анық қарасақ, бұл дипломаттың алдын ала дайындығын көрсетеді.

Салыстыру Қ.Сарыбай мен А.Громыко

Барлық ресейлік және кеңестік сыртқы істер министрлерінің тек бір ғана Андрей Андреевич Громыко осы лауазымда жиырма сегіз жыл бойы аңызға айналған ұзақ мерзімді қызмет етті. Оның есімі Кеңестік Одақта ғана емес, одан тыс жерде де белгілі болды. Бүкіл әлемге әйгілі КСРО Сыртқы істер министрі лауазымын жасады. А. А. Громыконың дипломатиялық тағдыры кіші жарты ғасыр бойы ол әлемдік саясат орталығында болған, тіпті өзінің саяси оппоненттерінің де құрметіне ие болды. Дипломатиялық ортада оны

«дипломатияның Патриархы», «әлемдегі ең ақпараттандырылған Сыртқы істер министрі» деп атаған. Оның мұрасы кеңестік дәуірдің артта қалғанына қарамастан, бүгінгі күні өзекті.

А.Громыко бойынша ақпарат мол. Ол туралы көптеген мақалар, кітаптар, соның ішінде биографиялар мен автобиография, өзге дипломаттар мен сол уақыттың ірі іскерлердің сыртқы бағасы мен оған берілген сипаттамалар көп.

А. Громыко өте күшті тұлға болған. Кеңес дипломатының өзінің келісімдер жүргізу жеке стилі болған. Ол өз айтқанында тұрып және кіші болсада оппоненттерден компромистер күту. Осы стильден А.Громыконы атакты лақап аты «Мистер Нет» қойылған. Жәнеде А.Громыко өзінің әрбір өтілетін кездесулерге алдын ала дайындалған. Барлық берілген ақпараттарды дипломатқа еске сақтаған. Ол жақсы жаттау қасиетіне ие. Бұл қасиетін өзгеде адамдар ерекше атап көрсеткен.

Қ.Сарыбайды А. Громыкомен салыстыру қиынға түседі. Бұл ақпарат жетіспеушіліктің қатері. Алайда оларды тұлғалық қасиеттер бойынша салыстыруға біраз ақпаратқа иеміз.

Қ.Сарыбай мен А.Громыко алғашқы ұқсастығы екеуінің өмірбаяндарына сүйінсек олар өз қызметтерін дипломатиядан бастамаған. Оларды халықаралық қатынастарға билік басылардың бұйрығымен тартылған. Қ.Сарыбай мен А.Громыко ядролық қаруға қарсы көзқараста, Қ.Сарыбай бұған арнап мақала жазған. Кеңес дипломаты мен қазақ дипломатында келесі ұқсастықтар бар: олар екеуіде прагматик, жақсы жад, эмоционалды-экспрессивті істер бармайды, келісімдерге алдын-ала дайындалады [3].

Алайда дипломаттардың өзіндік бір қасиеттері бар. Қ.Сарыбай туралы қызық факт, ол Қазақстан дипломаттарының ішінде мемлекеттің бірінші адамдарымен кездесуде қазақтың ұлттық киімі шапанды киіп барады. А.Громыко өзінің киім гардеробының стиліне осындай еркіндік бермеген. Ол кара, сұр костюмдер киюге риза болған. А.Громыко шынайы коммунист болған соң атеистік көзқараспен қарастырған. Қ.Сарыбай бізде дінге сенетін адам болған соң, оның ойында құдіретті күшке сенімі бар болады. Осындай ойлар қызметке өзінің әсерін тигізеді [4].

Бірақ басты айтып кететін ұқсастықтардың бірі ол дипломаттардың шынайы патриотизмі. Қ.Сарыбайдың патриот екендігін біз сұхбаттан білдік, ал А.Громыко туралы болса ол өз жасаған істерін ұлы держава КСРО үшін орындадым деп айтатын [5].

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Сарыбай Қайрат Шораулы (персональная справка)

https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30139473

2. Эксклюзивное интервью Посла Республики Казахстан в ФРГ журналу «Partner»

<https://www.partner-inform.de/partner/detail/2005/6/172/1822/kajrat-sarybaj-diplomat-dolzhen-byt-patriotom-svoej-rodiny?lang=ru>

3. Вестник дипломатий № 1, 2018, Статья Қайрата Сарыбай «Политика разоружения как важный ресурс казахстанской дипломатии» <http://mfa.gov.kz/ru/content-view/diplomatia-zarsysy-no1-2018>

4. Буду продолжать ходить в чапане - дипломат Сарыбай рассказал, как к его одежде относятся за рубежом <https://tengrinews.kz/story/budu-prodoljat-hodit-chapane-diplomat-saryibay-rasskazal-k-301104/>

5. Анатолий Андреевич Громыко. Полёт его стрелы. Воспоминания и размышления сына. — М.: Научная книга, 2009. — 456 б.